

МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ СТВОРЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ СВИНЕЙ ПОРОДИ ДЮРОК УКРАЇНСЬКОЇ СЕЛЕКЦІЇ В УМОВАХ ПРАТ «ПЛЕМЗАВОД «СТЕПНОЙ»

В. С. Топіха, доктор сільськогосподарських наук, професор
Миколаївський національний аграрний університет

А. А. Волков, кандидат сільськогосподарських наук
голова правління ПРАТ «Племзавод «Степной» Запорізької області

Представлено результати роботи зі свинями породи дюрок та передумови створення внутрішньопорідного типу «Степовий». Проаналізовано продуктивні якості внутрішньопорідного типу свиней породи дюрок української селекції «Степовий» (ДУСС) в умовах ПРАТ «Племзавод «Степной» Запорізької області. Представлено результати бонітування свиней вищезгаданого типу. За комплексом ознак стадо свиней розподіляється наступним чином: до класу еліта-рекорд відносять кнурів – 84%, маток – 32%, до класу еліта – 16 і 68%, відповідно. Це свідчить, що основне поголів'я маток і кнурів стада відповідає тільки класу еліта-рекорд та еліта. Відзначено, що свині нового внутрішньопорідного типу української селекції проявляють високу ефективність при схрещуванні як при використанні батьківської, так і материнської форми. Встановлено, що в ПРАТ «Племзавод «Степной» створено умови, які сприяють прояву генетичного потенціалу продуктивності свиней.

Ключові слова: внутрішньопорідний тип, українська селекція, порода дюрок, продуктивні якості.

Постановка проблеми. На Україні свинарство з давніх часів і в перспективі залишається пріоритетною національною галуззю сільськогосподарського виробництва. У результаті високої плодючості і доброї скоростиглості свиней від кожної свиноматки шляхом відгодівлі її приплоду можна отримати 2...2,5 т свинини на рік, а в племінних господарствах вирощувати і реалізовувати по 12...15 гол. висококласного племінного молодняка. Для поліпшення роботи галузі свинарства в Україні, виведення її на світовий рівень, повного використання біологічних особливостей цих тварин необхідно докорінно поліпити систему розведення та племінної роботи з чітким поєднанням племінних і товарних господарств, зміцнити кормову базу й впровадити у виробництво новітні технології та наукові досягнення [5-7].

© Топіха В. С., Волков А. А., 2015

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останнім часом, як у світі, так і в Україні збільшився попит на високоякісну нежирну свинину. Тому приділяють багато уваги використанню найбільш продуктивних тварин вітчизняного та світового генофонду і нових м'ясних порід, типів і ліній свиней як за чистопородного розведення, так і схрещування для отримання більшої кількості м'ясної свинини [4]. Вітчизняні породи свиней, яких розводять в Україні, характеризуються високими репродуктивними якостями і мають м'ясо-сальний напрям продуктивності, тому для поліпшення їх відгодівельних і м'ясних якостей залучаються породні ресурси світу [4, 6]. Як відзначають В. С. Топіха, Р. А. Трибрат, В. Я. Лихач та ін. [3, 9], в цьому плані важливе місце відводиться свиням породи дюрок, які використовуються в Україні протягом майже 40 років. Свині породи дюрок вперше були завезені в нашу країну із США у 1976 році. Однак, як зазначає В. С. Топіха, А. А. Волков [1, 9, 10], тварини цієї популяції важко переносили період акліматизації та в екстремальних умовах господарств України збереглися для подальшого відтворення тільки окремі особини. Пізніше, починаючи з 1983 року, свині породи дюрок надходили з Чехословаччини, Англії, Данії. За цей період вивчено їх продуктивні якості, створено високопродуктивні стада цієї породи у ПрАТ «Племзавод «Степной» Запорізької області, племзаводі СВК «Агрофірма «Миг-Сервіс-Агро», племрепродукторі СГПП «Техмет-Юг» Миколаївської області, на базі яких і створено новий внутрішньопорідний тип свиней породи дюрок української селекції «Степовий», який затверджений наказом Міністерства аграрної політики України та НААН України від 19.11.2007 року, № 814/116, основними авторами якого є В. С. Топіха, А. А. Волков, С. А. Гнатюк, Ю. Ф. Мельник, С. С. Іванов, Р. А. Трибрат, В. Я. Лихач та ін. [3, 4, 9].

Мета досліджень. Враховуючи вищенаведене, ставилася мета представити результати роботи з внутрішньопорідним типом свиней породи дюрок української селекції «Степовий» (ДУСС) в умовах приватного акціонерного товариства

(ПрАТ) «Племзавод «Степной» і провести аналіз продуктивних якостей свиней даного генотипу.

Матеріали та методика досліджень. Дослідження проводили в умовах ПрАТ «Племзавод «Степной» Кам'янсько-Дніпровського району Запорізької області, яке є племінним заводом з розведення свиней породи дюррок (внутрішньопорідний тип свиней породи дюррок української селекції «Степовий»). Основні методи досліджень – зоотехнічні. У процесі досліджень були використані матеріали результатів бонітування і планів селекційно-племінної роботи.

Виклад основного матеріалу досліджень. Свині породи дюррок використовуються в ПрАТ «Племзавод «Степной» Запорізької області вже 30 років. На базі господарства вивчено їх акліматизаційні особливості та продуктивні якості. До господарства періодично надходили тварини чеської селекції (1983, 1984, 1986 рр.), американської (1986 р.), англійської (1996, 2005 рр.), датської (1998, 2002 рр.). Постійно велася селекційно-племінна і науково-дослідна робота з удосконалення генофонду свиней породи дюррок. Встановлено, що основним достоїнством породи є її відгодівельні та м'ясні якості та позитивний вплив кнурів цієї породи на підвищення відгодівельних і м'ясних якостей помісей як за двохпородного, так і трьохпородного схрещування. Однак за багатоплідністю свиноматок порода дюррок зарубіжної селекції не конкурентоспроможна порівняно з вітчизняними породами [10]. Це стримувало розвиток чистопородного поголів'я свиней породи дюррок в країні.

З метою розширення і використання породи за чистопородного розведення виникла необхідність розроблення методичних підходів до її вдосконалення, і на цій основі створення племінного стада, а надалі – нового внутрішньопорідного типу свиней породи дюррок української селекції конкурентоспроможного за відтворювальними якостями маток. Удосконалення свиней породи дюррок проводилося з моменту надходження генотипів різних географічних популяцій, але цілеспрямована робота зі створення нового внутрішньопорідного типу свиней породи дюррок української селекції почалася з 1989 року [4].

Новий внутрішньопорідний тип свиней породи дюрок з полішеними відтворювальними якостями «Степовий» створено методом внутрішньопорідної селекції на основі цілеспрямованих поєднань географічних популяцій свиней породи дюрок: чеської, американської, англійської, датської в умовах повноцінної годівлі.

Цільовим стандартом передбачалися такі вимоги до відтворювальних якостей маток, відгодівельних і м'ясо-сальних якостей молодняка на відгодівлі: багатоплідність маток – **10,8...11,0** поросят; вік досягнення **100** кг живої маси – **170...180** днів; середньодобовий приріст на відгодівлі – **750...850** г; товщина шпигу – **22** мм; маса заднього окосту – **11,8** кг.

У створеному новому типі свиней породи дюрок української селекції «Степовий» сформовано **5** основних ліній: Швидкий, Вітамін, Далекий, Могутній, Степовий. Ці лінії є основою нового внутрішньопорідного типу. Решта кнурів використовуються в стаді з метою виявлення кращих поєднань, а також для забезпечення достатнього рівня генетичного поліморфізму. Процентне співвідношення різних ліній таке: Могутній – **29%**; Швидкий – **18,5%**; Вітамін – **13,8%**; Степовий – **15,9%**; Далекий – **15,5%**. Ці лінії використовуються і в дочірніх господарствах.

Маточне поголів'я селекційних стад представлено **10** родинами: Ромашка – **23%**; Вишня – **13,6%**; Росинка – **9,3%**; Гас-телло – **10,7%**; Роза – **7,8%**; Августа – **9,3%**; Венера – **8,8%**; Лілія – **8,8%**; Музіла – **11,7%**; Лама – **5,8%**.

Серед тварин різних ліній нового внутрішньопорідного типу вищою генетичною різницею за комплексом груп крові характеризувалися представники лінії Могутнього. Пояснюється це тим, що на завершальному етапі створення даної лінії було використано поголів'я датської популяції останнього завозу.

Найменшою генетичною дистанцією відрізняються тварини за поєднання ліній Швидкого і Далекого, Швидкого і Вітаміна, Далекого і Вітаміна.

Наведемо дані щодо наявності поголів'я свиней породи дюрок у господарстві упродовж **1989...2012** років. За

1989...1999 роки пробонітіровано – 23521 голів, з них основних кнурів – 272, кнури, що перевіряються – 115 гол., основних маток – 1685, маток, що перевіряються – 845 гол., ремонтних кнурів – 372, ремонтних свинок – 1500, племінного молодняка – 18672 гол.; за 2000...2004 роки відповідно пробонітіровано – 9568 голів, з них основних кнурів – 99, кнури, що перевіряються – 83 гол., основних маток – 1002, маток, що перевіряються – 461 гол., ремонтних кнурів – 136, ремонтних свинок – 1262, племінного молодняка – 6525 гол.; за 2005...2012 роки відповідно пробонітіровано – 6456 голів, з них основних кнурів – 64, кнури, що перевіряються – 32 гол., основних маток – 560, маток, що перевіряються – 640 гол., ремонтних кнурів – 680, ремонтних свинок – 2080, племінного молодняка – 2400 гол.

Необхідно відзначити високий клас пробонітірованих тварин. У середньому по стаду 81,75% тварин відповідали вимогам класу еліта-рекорд. Основні, ті, що, перевіряються, та ремонтні кнури за комплексною оцінкою 96...98% відповідають класу еліта. Це поголів'я стало фундаментом для подальшого вдосконалення високопродуктивного стада та створення нового типу.

У середньому за період 2000...2012 роки на контрольній відгодівлі отримано такі результати: вік досягнення живої маси 100 кг у нащадків кнурів склав 178 днів (min – 167 днів), середньодобовий приріст – 785 г (max – 830 г), витрати корму на 1 кг приросту – 3,40 к. од. (min – 2,80 к. од.). Згідно зі шкалою для оцінки кнурів і свиноматок за відгодівельними та м'ясними якостями II групи порід [2], перевищення стандарту класу еліта за віком досягнення живої маси 100 кг становило 3,4...9,0 днів, а зменшення за витратами корму – 0,18...0,35 к. од. Забійний вихід становить 79,52% (max – 83,0%), площа «м'язового вічка» 38 см² (max – 41,5 см²), товщина шпигу на рівні 6...7 грудного хребця – 21,2 мм (min – 16 мм), довжина тудуба – 96,5 см (max – 99 см), маса заднього окосту – 11,73 кг (max – 12,4 кг). Ці ознаки в період 1989...1999 рр. були відповідно такими: 81,2 см; 38,5 см²; 22,8 мм; 96,6 см; 11,92 кг.

Як бачимо, товщина шпику нижче на **5,2...5,6** мм вимог класу еліта, а довжина тулуба перевищує його на **2,6...3,5** см.

Порівнюючи м'ясні показники молодняка **2012** року по періодах **1989...2004** рр., можна відзначити, що свині внутрішньопорідного типу породи дюрор української селекції «Степовий» не знизили свої відгодівельні, забійні та м'ясні якості.

Наводимо результати бонітування свиней породи дюрор української селекції ПрАТ «Племзавод «Степной» за **2013** рік. Звичайно, за цей період кількість поголів'я свиней породи дюрор в господарстві зменшилася і налічує лише більше **2000** свиней, у тому числі **17** кнурів, **250** маток, **570** голів племінного та ремонтного молодняка. Розвиток дорослого поголів'я такий: кнури мають середню живу масу – **306** кг (**289...323** кг), довжина тулуба – **185** см (**181...187** см), матки відповідно – **240** кг (**210...310** кг), **177** см (**167...180** см), вік першого опоросу – **13** місяців, багатоплідність маток – **10,1** голів (**9,5...18,0** голів), маса гнізда – **220** кг (**230...287** кг), маса **1** поросяти в **2** місяці – **21,8** кг (**20,0...28,0** кг). На контрольній відгодівлі результати такі: вік досягнення живої маси **100** кг – **178** днів (кращі поєднання **165...168** днів), витрати корму на **1** кг приросту **3,38** к. од. За комплексом ознак стадо свиней розподіляється таким чином: до класу еліта-рекорд належить кнурів – **84%**, маток – **32%**, до класу еліта – відповідно **16** і **68%**. Тобто, основне поголів'я маток і кнурів стада відповідає тільки класу еліта-рекорд та еліта.

Тварини цієї породи і безпосередньо внутрішньопорідного типу представляють інтерес для вчених-свинарів при створенні нових порід, типів свиней, спеціалізованих ліній. Значну роботу ведуть з вивчення комбінаційної здатності цих тварин з іншими породами для отримання високопродуктивного товарного молодняка.

Свині нового внутрішньопорідного типу свиней породи дюрор української селекції проявляють високу ефективність при схрещуванні як за використання батьківської, так й материнської форми, і підвищують у помісей відтворювальні якості на **5...7%**, відгодівельні та м'ясні – на **6...10%** [1, 4, 8].

Кнури і свиноматки, а також племінний молодняк створеної популяції щорічно експонуються на міжнародних, обласних виставках та аукціонах, оцінюються відповідними атестатами і користуються високим попитом виробників.

Основні господарства з розведення свиней породи дюрок української селекції – це ПрАТ «Племзавод «Степной», ТОВ «Агропромислова компанія» Запорізької, СПК Агрофірма «Миг-Сервіс-Агро», СГПП «Техмет-Юг» Миколаївської областей.

Висновки. Колективом приватного акціонерного товариства (ПрАТ) «Племзавод «Степной» створено умови, які сприяють прояву генетичного потенціалу продуктивності свиней. У результаті чого свині внутрішньопорідного типу породи дюрок української селекції «Степовий» за своїми продуктивними якостями не поступаються, а за деякими переважають аналогів зарубіжної селекції.

Список використаних джерел:

1. Волков А. Ефективність схрещування свиней породи дюрок з великою білою / А. Волков, Г. Бекасова // Тваринництво України. — 2001. — № 8. — С. 12—13.
2. Інструкція з бонітування свиней; Інструкція з ведення племінного обліку у свинарстві. — К. : Київський університет, 2003. — 64 с.
3. Лихач В. Я. Продуктивні якості свиней внутрішньопородного типу породи дюрок української селекції «Степовий» / В. Я. Лихач, А. Н. Романова // Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва : зб. наук. праць Белоцерк. держ. ун-т. — Біла Церква, 2010. — Вип. 3 (72). — С. 21—22.
4. М'ясні генотипи свиней південного регіону України / [В. С. Топіха, Р. А. Трибрат, С. І. Луговий та ін.]. — Миколаїв : МДАУ, 2008 — 350 с.
5. Рибалко В. П. Не тільки збільшувати виробництво, але й не знижувати якість свинини / В. П. Рибалко // Вісник аграрної науки Причорномор'я. — Миколаїв, 2006. — Спец. вип. 3 (35). — Т. 2. — С. 4—7.
6. Топіха В. Інтенсивне ведення галузі свинарства / В. Топіха, А. Волков // Тваринництво України. — 2003. — № 8. — С. 2—4.
7. Топіха В. Племінне господарство свиней спеціалізованих м'ясних порід / В. Топіха, В. Лихач // Тваринництво України. — 2003. — № 6. — С. 10—11.
8. Топіха В. С. Використання зарубіжного генофонду свиней в умовах південного регіону України / В. С. Топіха, С. В. Григор'єва // Сучасні проблеми та технологічні інновації у виробництві свинини в країнах СНД : зб. наук. праць XX міжнар. наук.-практ. конф., 20-21 червня 2013 р. — Чебоксари, 2013. — Т. 1. — С. 368—378.
9. Топіха В. С. Нове селекційне досягнення в Україні – внутріпорідний тип свиней породи дюрок «Степовий» / В. С. Топіха, А. А. Волков // 36. наук. праць Харківської державної зооветеринарної академії. — Х. : РІО ХГЗВА, 2007. — Вип. 15 (40). — Ч. 1 — С. 25—30. — (Серія : Сільськогосподарські науки).
10. Топіха В. С. Дюрки української селекції / В. С. Топіха // Свинарство. — 1993. — № 2—3. — С. 11—14.

В. С. Топиха, А. А. Волков. Методические основы создания и использования свиней породы дюрок украинской селекции в условиях ЧАО «Племзавод «Степной».

Представлены результаты работы со свиньями породы дюрок и предпосылки создания внутривидового типа «Степной». Проанализированы продуктивные качества внутривидового типа свиней породы дюрок украинской селекции «Степной» (ДУСС) в условиях ЧАО «Племзавод «Степной» Запорожской области. Представлены результаты бонитировки свиней вышеупомянутого типа. По комплексу признаков стадо свиней распределяется следующим образом: к классу элита-рекорд относят хряков – 84%, маток – 32%, к классу элита – 16 и 68% соответственно. Это свидетельствует, что основное поголовье маток и хряков стада соответствует только классу элита-рекорд и элита. Отмечено, что свиньи нового внутривидового типа украинской селекции проявляют высокую эффективность при скрещивании как при использовании в качестве отцовской, так и материнской формы. Установлено, что в условиях «Племзавод «Степной» созданы условия, которые способствуют проявлению генетического потенциала продуктивности свиней.

V. Topiha, A. Volkov. Methodological basis of the creation and use of Duroc pigs breed of Ukrainian selection in terms of PJSC «Pedigree farm «Stepnoy».

The results of the work with the Duroc pigs breed and conditions of creating of «Stepnoy» type intrabreed are given. The productivity of Duroc interbreed pigs type of Ukrainian selection «Stepnoy» (DUSS) in terms of PJSC «Pedigree farm «Stepnoy» Zaporozhye region is analyzed. The results of the appraisal pigs of aforementioned type, for complex traits are discussed; and the classification of pigs had been done: class elite-record have 84% of boars, 32% sows, to the class of elite respectively 16% and 68%. This indicates that the main herd of females and boars herd corresponds only to the class of elite-record. It is noted that pigs of new interbreed type of Ukrainian selection show high efficiency at the crossing, as if using it as paternal and maternal forms. It is established that the conditions of «Pedigree farm «Stepnoy» are contributed to the manifestation of the genetic potential of productivity of pigs.